

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота з економічної теорії

на тему:

**«Інфляція в Україні: аналіз динаміки та
фактори впливу»**

Студентки 2 курсу групи Ф-21

Балешти З.І.

Науковий керівник:

К.е.н., старший викладач Полікарпова О.С.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Тернопіль 2017

План

Вступ

1. Макроекономічний аналіз інфляційних процесів.
 2. Аналіз динаміки і факторів інфляційних процесів в Україні (2012-2016 рр.).
 3. Напрями антиінфляційної політики в Україні.
-

Висновки.

Список використаної літератури.

Зміст

Вступ.....	3
1. Макроекономічний аналіз інфляційних процесів.....	5
2. Аналіз динаміки і факторів інфляційних процесів в Україні (2012 -2016 рр.).....	20
3. Напрями антиінфляційної політики в Україні.....	34
Висновки.....	41
Список використаної літератури.....	43

Вступ

Актуальність теми. Інфляція є однією з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки, однією із проявів порушення макроекономічної рівноваги, одним із найтяжчих проявів макроекономічної нестабільності.

Сучасна інфляція – це інфляція другої половини ХХ – початку ХХІ ст., характерною ознакою якої є її хронічний характер. В останні часи практично не було дефляції (стійкого та тривалого зниження рівня цін), а загальний рівень цін щорічно зростав у всіх без винятку країнах.

Інфляція є однією з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки в багатьох країнах світу негативно впливаючи на економічні сторони життя суспільства. Вона є однією з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки в багатьох країнах світу негативно впливаючи на економічні сторони життя суспільства. Тому приборкання високої інфляції та її підтримання на сприятливому для економіки рівні є ключовою проблемою державної економічної політики

Проблема інфляції для України має як теоретичне, так і практичне значення. В 1991 р. - році проголошення курсу на незалежність - Україну охопила глибока інфляція, з якої вона почала виходити лише з 2000 р. Українська дійсність дала багатий інфляційний матеріал, на базі якого можна перевірити та уточнити теоретичні положення щодо сутності, форм прояву, причин та наслідків інфляції, а також виявити особливості перебігу

В економічній науці не існує єдиних підходів щодо причин, наслідків і основних напрямів боротьби з інфляцією в умовах ринкової економіки. Дослідженню причин виникнення інфляції, її динаміці та соціально-економічним наслідкам присвятили свої роботи багато відомих іноземних вчених, зокрема Р. Кембелл, Р.Г. Габбард, Дж. Кейнс, С. Фішер. Дослідженням антиінфляційної політики та інфляційних чинників України займалися такі вчені, як: В. Федоренко, А. Гриценко, А. Сменковський, Д. Богиня, Т. Волинський, В. Пинзеник, С. Панчишин та ін. Наукові теоретичні й конкретно-економічні роботи вчених внесли істотний вклад у дослідження проблеми

інфляції. Процеси аналізу та дослідження інфляційних процесів в Україні проводяться безперервно з часу становлення незалежності. Досліджуються причини виникнення інфляції, її динаміка та соціально-економічні наслідки, питання управління та регулювання інфляцією.

Метою курсової роботи є дослідження динаміки інфляційних процесів в Україні, визначення факторів впливу на інфляцію.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання : з'ясувати сутність інфляційних процесів, проаналізувати динаміку інфляції, визначити, які фактори впливали на інфляцію кожного року, проаналізувати заходи антиінфляційної політики.

Теоретичною та інформаційною базою курсового дослідження послужили наукові праці, документи уряду та НБУ, статистичні матеріали.

Структура курсового дослідження : робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел.

1. Макроекономічний аналіз інфляційних процесів.

Інфляція – явище досить складне за формою її прояву та за сукупністю чинників, що її спричинюють. З позицій макроекономічної і макрофінансової стабілізації інфляція розглядається як один з параметрів стабільності, головний макрофінансовий індикатор, а грошова політика як засіб впливу на макроекономічну рівновагу.

Інфляція (від лат. *inflatio* – вздуття) – тривале і стійке зростання загального рівня цін, що відображує зниження купівельної спроможності національної грошової одиниці. В економіці інфляція проявляється у вигляді грошових знецінень, дефіциту товарів, послуг, підвищення загального рівня цін на товари, засоби виробництва та послуги, а також девальвацією національної валюти [6].

Слід враховувати, що зростання цін на окремі товари та послуги, не завжди є інфляційним явищем. Оскільки ціни на групи одних товарів чи наданих послуг можуть зростати суттєво, а на групи інших товарів і послуг ціни можуть досить відчутно спадати, при цьому загальний рівень цін може не змінюватись, тоді таке підвищення цін не є інфляційним явищем. Інфляція – це підвищення загального, або середнього рівня цін та одночасного знецінення національної валюти. Інфляція є динамічним процесом.

Процес, протилежний інфляції (стійке зменшення рівня цін по відношенню до попереднього періоду), називається дефляцією. Підвищення індексу цін у поточному році порівняно з попереднім вказує на інфляцію, а зменшення індексу цін – на дефляцію. Уповільнення темпів інфляції прийнято називати дезінфляцією.

З'ясуємо сутність інфляції як макроекономічної категорії (рис.1.1).

За формами прояву інфляції виокремлюють :

— **цінову інфляцію**, що проявляється у формі зростання цін;

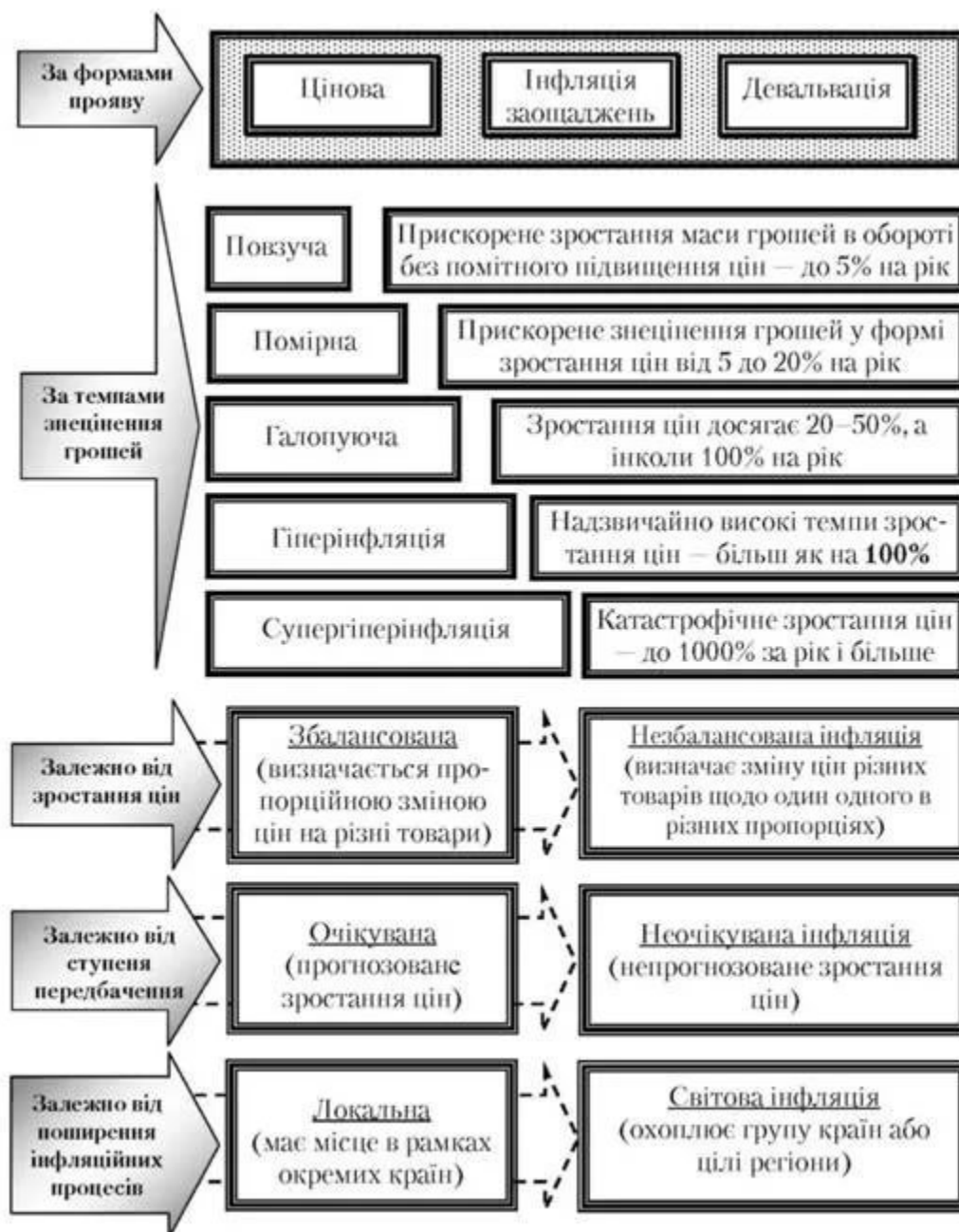


Рис. 1.1. Характеристика видів інфляції

— *інфляцію заощаджень*, коли знецінення грошей проявляється у зростанні вимушених заощаджень при зафіксованих державою цінах і доходах;

— *девальвацію*, за якої знецінення грошей проявляється у падінні їх курсу до іноземних валют.

Основним видом інфляції в розвинутій ринковій економіці є цінова інфляція, оскільки в умовах лібералізованого ринку вимушені заощадження взагалі неможливі, а девальвація звичайно розглядається як відносно самостійне явище.

За чинниками, що спричинюють інфляційний процес, або інфляцію за механізмом прояву, в економічній літературі виділяють: інфляцію витрат/пропозиції та інфляцію попиту (механізм дії див. рис.1.2).

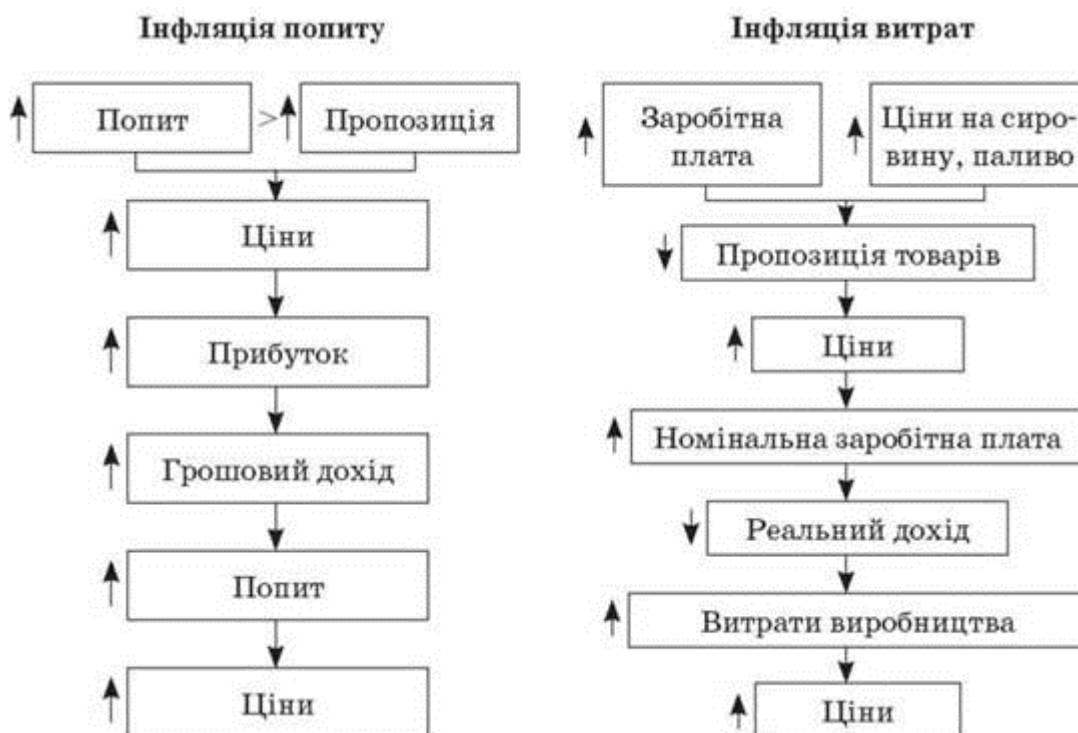


Рис.1.2. Механізми інфляції попиту та пропозиції

Інфляція *попиту* – пов'язана із надлишковим надходженням грошей в обіг (надмірна грошова та кредитна емісія, зростання швидкості грошей в обігу, дефіцит держбюджету тощо), що призводить до зростання доходів населення та платоспроможного попиту на товарних ринках і його перевищення над товарною пропозицією.

Інфляція *витрат/пропозиції* – зміна цін, обумовлена зростанням цін факторів виробництва (сировини, електроенергії, палива, заробітної плати), що призводить до підвищення собівартості виробництва товарів чи надання послуг або до зниження їхньої пропозиції на ринку.

Залежно від середньорічного темпу приросту цін слід розрізняти наступні види інфляції:

а) *помірну* (повзучу) інфляцію. коли річний приріст цін складає до 20%. Вона характеризується прискореним нагромадженням грошей в обігу без

помітного підвищення чи з незначним зростанням товарних цін, що спостерігається на початку розвитку інфляційного процесу. Певний час ціни можуть зростати повільними темпами, що не має негативних наслідків і не є відчутним для економічних суб'єктів, але з часом темпи зростання цін збільшуються;

б) *галопуючу* (високу). коли річний приріст цін вимірюється десятками-сотнями відсотків. На цій стадії значно посилюються економічні суперечності та соціальне напруження в суспільстві. Зростання цін набуває стрибкоподібного характеру, стає важко передбаченим та не піддається регулюванню;

в) *гіперінфляцію* (дуже високу) – річний приріст цін вимірюється тисячами відсотків. На цій стадії гроші починають втрачати здатність виконувати свої функції, відіграють дедалі меншу роль в економіці, оскільки відбувається натуралізація господарських зв'язків, поширюються бартерні операції, порушується фінансово-кредитний механізм. Формальний критерій гіперінфляції був введений американським економістом Філіпом Кеганом в 1956 р., який запропонував вважати початком гіперінфляції місяць, в якому зростання цін вперше перевищує 50%, а кінцем – місяць, в якому зростання цін падає нижче 50% і не досягає знову цього рівня принаймні на протязі року;

Залежно від зростання цін виокремлюють інфляцію збалансовану і незбалансовану.

Прихована інфляція виникає в умовах встановлення директивних цін і знаходить свій прояв у зменшенні товарної пропозиції. Інфляцію відкриту характеризує наочне (відповідне) зростання рівня цін.

Залежно від масштабів поширення: а) регіональна; б) національна; в) світова;

Залежно від періодичності прояву:

а) епізодична (класична) – триває кілька років і з часом переходить у дефляцію (була характерною до початку 30-х років ХХ століття);

б) *хронічна* (сучасна) – носить затяжний (перманентний) характер (присутня в економіці другої половини ХХ – початку ХХІ століття).

В економічній літературі відрізняють поняття «рівень інфляції» та «темپ інфляції». Рівень інфляції вимірюють за допомогою індексу цін, який відображає процент збільшення вартості “споживчого кошику”:

$$\text{Індекс цін}_{t\text{-року}} = (\text{Ціни}_{t\text{-року}} / \text{Ціни базового року}) * 100\%.$$

Темп інфляції розраховується як зміна індексу цін:

$$\text{Темп інфляції}_{t\text{-року}} = \frac{\text{Індекс цін}_{t\text{-року}} - \text{Індекс цін}_{t-1}}{\text{Індекс цін}_{t-1}}$$

Для визначення рівня інфляції та її прогнозування використовують такі показники:

1. Індекс споживчих цін (ІСЦ) – показник, що характеризує зміни загального рівня цін і тарифів на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання (продовольчого і непродовольчого призначення та послуг.). ІСЦ відображає зміну вартості фіксованого набору споживчих товарів і послуг постійної якості з постійними характеристиками в поточному періоді порівняно з базисним. ІСЦ, зазвичай, використовують як показник загального рівня інфляції в економіці. Цей показник є єдиним для всіх регіонів країни і ґрунтується на структурі споживчих грошових витрат домогосподарств міських поселень. Основними товарними групами у «споживчому кошику» є продукти харчування, одяг, житло, транспорт, послуги, освіта, книги, медичні послуги, предмети особистої гігієни тощо. Ринковий кошик у багатьох розвинутих країнах охоплює близько 300 найменувань споживчих товарів і послуг. В Україні під час обчислення цього показника враховують поки що понад 60 найменувань.

ІСЦ є основним показником інфляції в макроекономічному аналізі та прогнозуванні, його називають індексом/показником інфляції. Він вимірює тільки зміни цін (тарифів) на споживчі товари та послуги - цінову стабільність в країні.

Має місце інший розрахунок ІСЦ, коли співвідносяться ціни одиниці товарів (послуг) на базову і звітну дату відповідно. Розрахунок цін товарів за період (місяць, рік) передбачає середній показник цін за період, а інший підхід використовує ціни в певний момент, ціни в момент конкретної дати. Ймовірність, що ціни не співпадатимуть, досить велика, а тому і показники ІСЦ за цими формулами будуть суттєво відрізнятися. На основі індексу інфляції можливо не лише оцінити падіння (або зростання) життєвого рівня населення, але розрахувати «індекс інфляційності прем'єр-міністрів України».

2. Індекс цін виробників (ІЦВ) – показник зміни цін у сфері промислового виробництва. Індекс цін виробників (ІЦВ) характеризує зміну в часі загального рівня цін на засоби виробництва, які купують підприємства для виробничого споживання.

3. Базова інфляція – показник, що характеризує немонетарні чинники інфляції. Вона розраховується на основі ІСЦ та має на меті визначення стійкої динаміки цін з виключенням короткострокових нерівномірних змін цін, обумовлених шоками пропозиції, сезонними факторами, адміністративним регулюванням тарифів і цін. Розрізняють базову вузьку інфляцію – характеризує зміну цін непродовольчих товарів за винятком палива, та базову широку інфляцію, що характеризує зміну цін продовольчих товарів з високим ступенем обробки, непродовольчих товарів за винятком палива, а також послуг, ціни на які не регулюються адміністративно.

4. Дефлятор ВВП – показник зміни цін всіх товарів і послуг, що були вироблені на території країни протягом року. Розраховується як співвідношення показника ВВП у фактичних цінах звітного періоду та постійних цінах.

Індекс цін є відносним показником, тобто показником без розмірності та чисельно вимірюється цілим числом і десятковим дробом, або у відсотках. На практиці найчастіше застосовуються дві моделі, два механізми розрахунку індексів цін: індекс Ласпейреса та індекс Пааше. Індекс Ласпейреса (економіст Ласпейрес ввів його в 1864 р.) – за основу береться товарна структура

виробництва, а точніше — структура споживання товарів та послуг базового року. Вважається, що індекс Ласпейреса недооцінює структурні зрушення в економіці країни, а тому відносно завищує темпи зростання рівня цін. Індекс Пааше — за основу береться товарна структура виробництва, а точніше — структура споживання товарів та послуг поточного, а не попереднього (базового) року. Вважається, що індекс Пааше переоцінює структурні зрушення в економіці країни, а тому відносно занижує темпи зростання рівня цін.

Який з індексів є більш точним показником виміру інфляції, індекс цін Ласпейреса чи індекс Пааше, — вирішує статистична служба країни.

В зв'язку зі значними розходженнями між індексами Ласпейреса і Пааше, використовують формули індексів, які нейтралізують вплив вагових коефіцієнтів різних періодів, серед них індекси Фішера, Еджуорта-Маршалла-Боулі, Лоу. В цих індексах цін у якості ваги застосовують середні кількості проданої продукції за базисний і поточний періоди.

Інфляція є проблемою високого ділового циклу, коли відбувається значне зростання інвестиційної активності, попиту на робочу силу, зростають ціни на фактори виробництва, що в кінцевому результаті приводить до інфляції. Тому в економічній літературі поширеною є думка про те, що в основі економічного піднесення визрівають зародки майбутнього економічного спаду. Завдання макроекономічної стабілізаційної політики повинні якраз і бути спрямовані на попередження або пом'якшення негативних наслідків інфляції.

Інфляційний процес запускається через трансмісійний (передавальний) механізм, під яким розуміється процес, за якого надлишковий попит стимулює підвищення рівня цін і ставки заробітної плати (рис.1.3) [2].

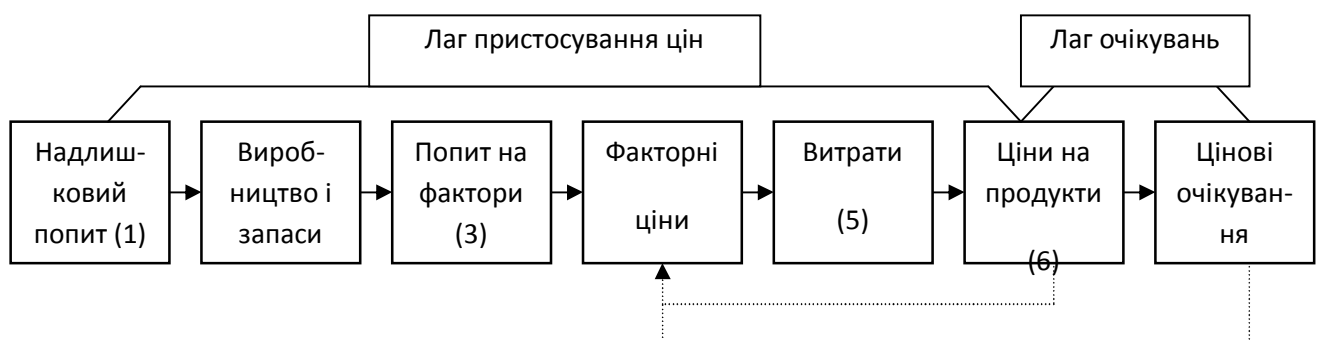


Рис. 1.3. Трансмісійний механізм інфляції

Первинним фактором формування стійкої інфляції є збільшення сукупного попиту (блок 1) до рівня, що наближений або перевищує виробничі можливості економіки. це збільшення сукупного попиту спочатку проявляється у формі збільшення обсягу продажу товарів і послуг, зменшення запасів (блок 2). Фірми реагують на це збільшенням масштабів випуску, прискоренням виробничих процесів. Таким чином, обсяги виробництва, але не ціни, пристосовуються в короткостроковому періоді до змін попиту (ціни встановлюються на контрактній основі на 6-12 місяців, переглядати ціни є достатньо дорогою справою). Однак, якщо попит на фактори виробництва продовжує стійко зростати (блок 3), то це призводить з часом до збільшення цін на них (блок 4), оскільки ціни на працю найбільш чуттєві до збільшення попиту. Але із зростанням цін на фактори виробництва починають збільшуватись витрати (блок 5), а це викликає зростання цін на готову продукцію (блок 6). Саме з цього моменту починає безпосередньо проявлятися інфляція.

В інфляційному трансмісійному механізмі існує лаг між початковим збільшенням попиту і зростанням рівня цін. Цей лаг називається лагом пристосування цін (він може тривати протягом кількох місяців). Як тільки ціни на фактори виробництва почнуть зростати, то цей підйом може посилити зворотній зв'язок між цінами на готову продукцію (блок 6) та факторами виробництва (блок 4), а також очікування працівників відносно майбутньої інфляції (блок 7): працівники, побоюючись майбутньої інфляції, висувають нові вимоги підвищення заробітної плати, в результаті чого розгортається інфляційна петля, яку важко контролювати.

Інфляція є однією з категорій, що викликає наукову дискусію. Існує декілька теорій, які намагаються пояснити її природу і причини виникнення. Найбільший вплив на розвиток теорії інфляції справили кейнсіанська та монетаристська теорії.

Згідно з концепцією Дж. Кейнса, інфляція є ланцюгом обставин, процесом, де існує надмірний попит (інфляційний розрив), коли сукупні видатки перевищують обсяг національного продукту. Вчений та його послідовники вважають, що збільшення попиту з боку держави та підприємців призводить до збільшення виробництва та зайнятості. Водночас збільшення попиту населення призводить до інфляції, оскільки цей попит не є виробничим. З огляду на це рекомендують стимулювати приватні та державні інвестиції, проте обмежувати заробітну плату працівників. Дж. М. Кейнс рекомендував знижувати не номінальну, або «грошову» заробітну плату, яка є «непіддатливою» через відчайдушний спротив працівників, а провадити «гнучку інфляційну грошову політику», яка в підсумку призведе до зниження реальної заробітної плати [7].

Нові кейнсіанці розробляють теорію трансмісійного механізму за допомогою простої динамічної стохастичної моделі загальної рівноваги. Новий підхід базується на тому, що елементи кейнсіанської теорії, зокрема, негнучкість цін і заробітної плати, управління економікою з боку попиту, поєднуються з концепцією динамічної загальної рівноваги, яка до недавнього часу була в основному пов'язана з теорією реальних бізнес циклів. Таким чином, новий тип моделей дозволяє проаналізувати зв'язок між грошима, інфляцією і коливаннями ділової активності, а також оцінити доцільність прийняття центральним банком конкретного управлінського рішення. При чому умови рівноваги в моделі задаються рівняннями, що описують оптимальну поведінку домашніх господарств і фірм на основі мікроекономічної теорії. Ідея новокейнсіанського підходу полягає у нейтральності монетарної політики у довгостроковій перспективі і реальних ефектах дій центрального банку у коротко- і середньостроковій перспективі. [7].

Монетаристи (Мілтон Фрідмен) вважали, що причини інфляції тісно пов'язані зі нестабільністю грошової пропозиції (національної грошової маси порівняно із зростанням продукту), це призводить до підвищення попиту і цін, а зростання цін неминуче притягує за собою інфляцію. Нівелює цю проблему грошове правило, яке передбачає стабільне зростання грошової маси щороку на

певний відсоток відповідно до очікуваного збільшення довгострокового реального ВВП. Політика національного банку повинна бути регламентованою, підпорядковуватися правилам. Нормативний зміст монетаризму полягав у створенні моделі монетарної політики, змістом якої є введення таргетування приросту грошових агрегатів, дотримання кількісних параметрів грошової пропозиції. Збільшення пропозиції грошей визначається виключно грошово-кредитною політикою держави. За жорсткого монетарного регулювання основними завданнями буде стабілізація цін і рівновага ринкової кон'юнктури. Успіхи у подолання інфляції в 1980-1990-х роках були пов'язані зі застосуванням монетарних рекомендацій. У 2000-х роках така модель монетарної політики була замінена новою моделлю – таргетування інфляції. Вона передбачає встановлення процентних ставок відповідно до прогнозу очікуваної інфляції, завдяки чому досягається наближення фактичної інфляції до цільової [7].

У сучасній економічній літературі найбільш поширеними є структурна і монетарна концепції виникнення інфляції.

Прихильники структурної концепції вбачають неминучість інфляції за умов наявності структурних “вузьких місць” в економіці, до яких відносяться диспропорції суспільного відтворення, дефіцит державного бюджету, переміщення попиту, що супроводжується зростанням цін на товари, до яких споживачі виявляють підвищений інтерес. Збільшення грошової маси згідно структурної теорії лише дає змогу інфляції виявитися і стати кумулятивним (зростаючим) процесом.

Прихильники монетарної концепції розглядають інфляцію як суто грошовий феномен, зумовлений “м'якою” грошово-бюджетною політикою держави (дефіцитне фінансування, надмірне розширення внутрішнього кредиту, помилкова грошова політика центрального банку щодо емісії грошей, валютного ринку, експортно-імпортних операцій). Структурні “вузькі місця” для монетаристів є наслідком спотворених внутрішніх цін і валютних курсів, що викликане інфляційними процесами та способами уряду стримати зростання

цін. Українські вчені знаходять інфляцію 1999-2002 років грошовим феноменом.

Українські науковці порахували, що у країнах з перехідною економікою в середньому 3% приросту грошової маси спричиняє близько 1% інфляції. Виходячи із цього, Україні для забезпечення річної інфляції, наприклад, у межах 5%, необхідно прирощувати грошову масу на 15%, що вдвічі перевищуватиме приріст валового внутрішнього продукту (ВВП) – 7,5%. Запропоновано компромісну норму, відповідно до якої, темпи зростання грошової маси в країні повинні в 2 рази перевищувати зростання ВВП. Це дозволить отримати помірну інфляцію (до 5%), забезпечити збільшення державних інвестицій, відновлення кредитування економіки, зростання доходів населення та сприятиме соціально-економічному розвитку країни [3].

На немонетарних факторах інфляції наголошують представники Національного банку України. Локомотивом зростання цін вони називають збільшення внутрішнього попиту, спричинене активною соціальною політикою уряду. До основних немонетарних факторів додають ще неврожаї, цінові флуктуації на ринку нафтопродуктів, передвиборчі інфляційні та девальваційні очікування. Україна як активний споживач імпортованих енергоносіїв наражається на ризик зовнішньої інфляції, принесеної в економіку через ціни на нафту, нафтопродукти, газ, сировину, що імпортується з-за кордону. Причини інфляції вбачають у несприятливих умовах господарювання, бюрократизмі, монополізації економіки [13].

Кількість факторів впливу на розвиток інфляційних процесів досить значна, тому врахувати, а тим більше точно спрогнозувати їх для використання у вигляді випереджаючих індикаторів при побудові прогнозу інфляції досить складно. Економісти називають ті, які мають найзначніший вплив на інфляційні процеси [15]:

– Монетарний фактор. Одним із основних монетарних факторів, який впливає на рівень цін, є обсяг широких грошей М3. У довгостроковій перспективі зростання грошової маси спричинить аналогічне зростання цін.

Обсяги грошової маси впливають на ціни всіх компонентів споживчого кошика, але в найбільшій мірі на ціни продовольчих товарів, оскільки значна їх частина виробляється в Україні. Але останні дослідження показали, що вплив зміни грошей на інфляцію значно зменшується і стає незначущим у довгостроковому періоді, залишаючись важливим фактором у короткостроковому.

– Обмінний курс є суттєвим фактором впливу на рівень цін як в довгостроковому, так і в короткостроковому періоді. Стабільність обмінного курсу визначає певною мірою стабільність цін на більшість товарів споживчого кошика, зокрема в групі непродовольчих товарів.

– Реальне зростання економіки приводить до розширення сукупної пропозиції та сприяє посиленню конкуренції, що, у свою чергу, приводить до зниження темпів зростання цін.

– Очікування населення, які однак досить важко передбачити.

– Адміністративне регулювання цін., зокрема на енергоносії.

– Зовнішні та внутрішні шоки. Зовнішні шоки проявляються у підвищенні цін на продукцію іноземного виробництва. Скорочення їх імпорту призводить до зростання цін на внутрішньому ринку обернено пропорційно рівню імпортозаміщення даних товарів, розширенню їх пропозиції зі сторони вітчизняних виробників та рівня заміщення їх іншими товарами. -

Цікавим також є дослідження Інституту економіки і прогнозування НАН України про випереджальні чинники фінансової нестабільності, які можуть передбачувати інфляційні флуктуації в Україні. До таких факторів належать індекс фондового ринку, сальдо поточного рахунку платіжного балансу, операції з капіталом та фінансові операції, експорт, ставка міжбанківського ринку, сила тиску на валютний ринок, надлишкова пропозиція грошей в реальному вираженні [15].

Економісти пропонують дворівневу система факторів інфляційного зростання: 1. первинні фактори, які є першопричиною інфляції та діють у виробничій, фінансовій та зовнішньоекономічній сферах (емісійне фінансування бюджетного дефіциту, зростання заробітної плати, падіння курсу

національної валюти, зростання цін на імпорتنі товари (особливо, енергоносії), зростання зовнішнього боргу, інфляційні очікування тощо); 2. кінцеві фактори, які узагальнюють вплив всіх первинних факторів (це елементи кількісного рівняння – грошова маса, швидкість обігу грошей, реальний ВВП) та проявляються у сфері товарно-грошового обігу, викликаючи надмірне зростання сукупного попиту порівняно з товарною масою [4].

На початку XXI ст. українські вчені активно розробляють методи прогнозування макроекономічних показників, і зокрема інфляції [13-15; 17].

1. Метод експертних оцінок. Один із найпростіших методів, може використовуватися переважно для короткострокового прогнозування. Але він потребує значного досвіду людини, яка генерує ці оцінки.

2. Вектор-авторегресійний метод (VAR). Використовується для побудови короткострокового прогнозу, в основному на найближчий період часу.

3. Метод побудови простих регресійних рівнянь. Прогнозування інфляції за цим методом здійснюється шляхом побудови простих регресійних рівнянь, які описують залежність між цінами, грошовою масою, реальним ВВП, обмінним курсом, процентними ставками та іншими факторами. Цей метод використовується, наприклад, для визначення кількісної характеристики впливу зміни грошових агрегатів на зміни рівня цін.

4. Метод покомпонентного прогнозування інфляції. Застосування цього методу дає досить гарні результати в порівнянні з іншими, оскільки він дозволяє виміряти рівень впливу факторів на кожен окремий компонент кошика, що у свою чергу підвищує точність прогнозу індексу споживчих цін. Складність застосування даного методу зростає при поглибленні деталізації кошика.

5. Метод прогнозування інфляції в складі структурної моделі. Певна невизначеність щодо цього методу полягає у виборі теорії, на основі якої будується модель. Отриманий прогноз може потребувати коригування. Використовується для довгострокового прогнозування.

У моделі, яка була розроблена фахівцями з урядових структур України та Національного банку України спільно з канадськими фахівцями в рамках проекту “Економічне прогнозування та моделювання в Україні”, інфляція як ключовий показник для розрахунку інших цінових показників розраховувалася на основі рівняння, де основними факторами впливу на ціни є очікуваний рівень інфляції, розрив виробництва, імпорتنі ціни та ставки непрямих податків.

У стабільній економіці зменшується роль інфляційного прогнозування як методу державного регулювання інфляцією, а більш ефективним методом стає інфляційне таргетування (цільове управління). Українські науковці вважають, що доцільним є запровадження інфляційного таргетування, що дозволить підвищити ефективність управління інфляцією. Виокремлюють 4 елементи цільового управління інфляцією, до яких належать: визначення середньострокового орієнтира інфляції, забезпечення реалізації пріоритетної цілі Національного банку України – цінової стабільності, розробка монетарної стратегії та прогновної економетричної моделі, підвищення прозорості монетарної політики [13-15; 17].

Отже, проблема інфляції є доволі дискусійною як у наукових, так і в політичних колах. Представники різних економічних шкіл причини інфляції тлумачать по-різному. Правильне розуміння природи виникнення інфляції дозволить ефективно застосовувати інструментарій адаптивної чи антиінфляційної політики.

2. Аналіз динаміки і факторів інфляційних процесів в Україні (2012-2016 рр.)

Проблема інфляції посідає важливе місце в економіці України, має значні соціально-економічні наслідки. Інфляція є складним багатофакторним явищем, тому будемо досліджувати як рівень та динаміку споживчих цін безпосередньо, так й чинники, що впливають на інфляційні процеси.

Динаміку інфляційних процесів в Україні впродовж 1991-2017 рр. характеризує табл. 2.1 [5].

Проаналізуємо основні історичні періоди [16]

1992–1994 рр. були періодом високої інфляції та гіперінфляції. В цьому періоді найістотніший вплив на рівень цін справляло саме зростання обсягу грошової маси в економіці, при цьому лаг його впливу на рівень цін складав 2–4 місяці [див. 9].

1995–1996 рр. – це період значної інфляції. Поступово темпи зростання грошової маси зменшились, але інфляція знаходилася на досить високому рівні. На цьому етапі зростає роль інших факторів впливу на рівень цін, таких як, наприклад, обмінний курс.

1997 р. – серпень 1998 р. Період відносно низької інфляції. Коливання обмінного курсу гривні до долара США було незначним (за виключенням лютого 1998 р., коли відбулася девальвація гривні на 4,7 % за місяць). Зростання грошової маси відбувалося досить значними темпами – відповідно 44,6 % за 1997 р. та 9,7 % за 8 місяців 1998 р., що створювало додатковий інфляційний потенціал.

Вересень 1998 р. – 1999 рік. Період високої інфляції. Девальвація обмінного курсу внаслідок кризи 1998 р. призвела до невизначеності ситуації і основним фактором, крім девальвації гривні, стали негативні очікування населення щодо подальшого розвитку економічної ситуації. Видатки на купівлю іноземної валюти перевищили доходи від її продажу майже на 2 млрд

Таблиця 2.1.

Таблиця індексів інфляції з 2000 по 2017 роки													
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень	
2000	104,6	103,3	102,0	101,7	102,1	103,7	99,9	100,0	102,6	101,4	100,4	101,6	125,8
2001	101,5	100,6	100,6	101,5	100,4	100,6	98,3	99,8	100,4	100,2	100,5	101,6	106,1
2002	101,0	98,6	99,3	101,4	99,7	98,2	98,5	99,8	100,2	100,7	100,7	101,4	99,4
2003	101,5	101,1	101,1	100,7	100,0	100,1	99,9	98,3	100,6	101,3	101,9	101,5	108,2
2004	101,4	100,4	100,4	100,7	100,7	100,7	100,0	99,9	101,3	102,2	101,6	102,4	112,3
2005	101,7	101,0	101,6	100,7	100,6	100,6	100,3	100,0	100,4	100,9	101,2	100,9	110,3
2006	101,2	101,8	99,7	99,6	100,5	100,1	100,9	100,0	102,0	102,6	101,8	100,9	111,6
2007	100,5	100,6	100,2	100,0	100,6	102,2	101,4	100,6	102,2	102,9	102,2	102,1	116,6
2008	102,9	102,7	103,8	103,1	101,3	100,8	99,5	99,9	101,1	101,7	101,5	102,1	122,3
2009	102,9	101,5	101,4	100,9	100,5	101,1	99,9	99,8	100,8	100,9	101,1	100,9	112,3
2010	101,8	101,9	100,9	99,7	99,4	99,6	99,8	101,2	102,9	100,5	100,3	100,8	109,1
2011	101,0	100,9	101,4	101,3	100,8	100,4	98,7	99,6	100,1	100,0	100,1	100,2	104,6
2012	100,2	100,2	100,3	100,0	99,7	99,7	99,8	99,7	100,1	100,0	99,9	100,2	99,8
2013	100,2	99,9	100,0	100,0	100,1	100,0	99,9	99,3	100,0	100,4	100,2	100,5	100,5
2014	100,2	100,6	102,2	103,3	103,8	101,0	100,4	100,8	102,9	102,4	101,9	103,0	124,9
2015	103,1	105,3	110,8	114,0	102,2	100,4	99,0	99,2	102,3	98,7	102,0	100,7	143,3
2016	100,9	99,6	101,0	103,5	100,1	99,8	99,9	99,7	101,8	102,8	101,8	100,9	112,4
2017	101,1	101,0											102,1

Значення індекса інфляції за місяцями вказані у відсотках відносно попереднього місяця. [6].

Січень–червень 2000 року. Період стабілізації обмінного курсу. Такі фактори, як стабілізація обмінного курсу, успішна реструктуризація зовнішніх боргів, зростання іноземного попиту на українські товари створили основу для економічного зростання. Зокрема, значно зросло промислове виробництво, особливо експортоорієнтованих галузей, підвищився рівень капіталізації банківської системи, почали зростати резерви Національного банку України. Фактично індекс споживчих цін суттєво зростав тільки на початку 2000 р. (за 6 місяців зростання споживчих цін становило 18,7 %, а в цілому за рік склало 25,8 %), що було спричинено все ще значними інфляційними очікуваннями населення та адміністративним підвищенням цін на хлібобулочні вироби, комунальні послуги та зовнішніми шоками цін на м'ясопродукти.

Липень 2000 р. – січень 2002 . Період низьких темпів інфляції. Покращання інфляційних очікувань населення, стабільний обмінний курс, підвищення рейтингу України міжнародними агенціями, значний попит на українські товари та інші фактори привели до уповільнення інфляційних процесів. За друге півріччя 2000 р. ціни зросли на 6,0 %, за 2001 р. – на 6,1 відсотка. Основні фактори, які впливали в даний період на інфляційні процеси – стабільність обмінного курсу гривні та реальне зростання в сільському господарстві, яке у 2001 р. склало 10,2 відсотка. Зростання грошової маси на 45,4 % у 2000 р. та 42,0 % у 2001 р. не мали значного впливу на рівень цін (еластичність індексу споживчих цін по грошовій масі в цей період складала 10–15 %). Зміцнення довіри до банківської системи України привело до збільшення коштів населення в комерційних банках на 54,0 % у 2000 р. та на 68,2 % у 2001 році. З лютого 2002 р. спостерігається період дефляції споживчих цін. (У першому півріччі 2002 р. лише у квітні спостерігалась інфляція 1,4 %, яка була спричинена переважно різким зростанням цін на овочі (на 48,0 %). Внесок від такого підвищення цін на овочі до зміни ціни кошика споживчих товарів склав 1,4 відсоткових пункта. Тобто, інфляційна складова квітня 2002 р. була сформована в загальному вигляді підвищенням цін на овочі.) Період дефляції (за 2002 р. ціна

споживчого кошику зменшилась на 0,6 %) супроводжувався значним зростанням грошових агрегатів (грошова база за 2002 р. зросла на 33,6 %, грошова маса – на 41,6 %), зменшенням процентних ставок та збільшенням лагу впливу зростання грошових агрегатів на зростання цін споживчого кошика. Основними чинниками дефляції у цей період є значний врожай у 2001–2002 рр., стабільний обмінний курс та продовження ремонетизації економіки. 22,3%, індекс цін виробників промислової продукції – 123,0%.

Важливо звернути увагу на те, що інфляційні процеси до 2008 року супроводжувалися стабільним курсом гривні щодо твердих валют світу, а кінець 2008 року ознаменувався обвалом курсу гривні і кризою фінансово-банківської сфери Україна мала один з самих негативних соціально-економічних результатів у порівнянні з іншими країнами, що супроводжувався у 2008 році інфляцією 22,3 % порівняно з 16,6% у 2007 році; від'ємним сальдо зовнішньої торгівлі; відтоком капіталу; валютними боргами, що підвищили попит на іноземну валюту, тиснули на курс гривні. Окремим фактором, що прискорював інфляційну динаміку, був стрімкий розвиток кредитування, яке у квітні 2008 року сягнуло 74,7% у річному вимірі. Протягом всього 2009 року спостерігалася стійка тенденція до зниження інфляції (з 22,3% до 12,3%). Основними факторами виступали зниження світових цін на товарних ринках, стиснення зовнішнього і внутрішнього попиту, що сформувало значний негативний розрив ВВП вже на початку року. Додатковими чинниками, стримуючими інфляцію, виступали високий врожай 2009 року, а також адміністративне регулювання окремих цін та тарифів на послуги, яке вступало у протиріччя з економічною доцільністю та взятими Урядом зобов'язаннями що до їх встановлення на відповідному рівні. Але не дивлячись на це, інфляція не знизилась до однознакових рівнів внаслідок проведення стимулюючої фіскальної політики у першій половині 2009 року та ефекту переносу від девальвації гривні на ціни, що мав місце як в кінці 2008 року, так і протягом перших трьох кварталів 2009 року. Підтвердженням цього є базова інфляція, яка протягом року перевищувала річні темпи росту ІСЦ хоча і знизилась

у річному вимірі з 21,3% до 14,9%. Додатковим чинником, який не давав знижуватись інфляції у повній мірі були високі інфляційні очікування, що генерувались високим ступенем невизначеностей в політиці та економіці, в першу чергу пов'язані зі значним дефіцитом бюджету та відсутністю джерел його покриття, а також низькими темпами відновлення довіри до банківської системи.

У 2010 році в Україні вперше одночасне зростання ВВП перевищило бюджетні прогнози, а інфляція була нижчою, ніж очіувалося, реальний показник був кращим на 4% (при прогнозі 13,1% інфляція склала 9,1%). Вперше з 2003 року річна інфляція знизилася до однознакового рівня. Це відбулося за вдяки зменшенню темпів зростання індексу споживчих цін внаслідок цінової корекції на окремих продовольчих ринках та застосування адміністративного впливу обмеження подальшого зростання цін. Причиною зниження індексу цін виробників стало зниження цін у виробництві електроенергії, води і газу. Місцеві органи влади утрималися від чергового підвищення тарифів на ЖКГ, яке очіувалось громадськістю, що призвело до уповільнення темпів зростання адміністративної компоненти не базової інфляції, повільне відновлення кредитного процесу також стримувало інфляційний тиск.

Протягом 2011-2013 років спостерігається тенденція зниження показників інфляції, особливо у 2012 році індекс споживчих цін знизився на 0,2% порівняно з попереднім роком (уперше з 2002 року). Основним чинником низхідної динаміки індексу споживчих цін у 2012 році стало здешевлення продовольчих товарів на 2,9% завдяки високому рівню пропозиції на внутрішньому продовольчому ринку, забезпеченому за рахунок високого врожаю плодоовочевої продукції в 2011-2012 роках та розвитку інфраструктури зберігання і реалізації продовольчих товарів. Це спричинило здешевлення сирих продуктів на 4,6%. Істотний вплив на зниження темпів інфляції мало також стримування тарифів на послуги, котрі регулювались адміністративно.

У 2014 р. реалізація накопичених в останні роки макроекономічних дисбалансів призвела до стрімкого зростання інфляції до 24,9%, що обумовилося

девальвацією гривні в умовах зниження валютних надходжень та наростання панічних настроїв через військовий конфлікт на Сході України. Вагомою адміністративною складовою (6,6 в.п.) інфляції через старт процесу приведення тарифів у сфері житлово-комунального господарства до рівня покриття їх собівартості. Монетарна інфляція підвищилася до 27,2% за рік. Базова інфляція, яка тривалий час залишалася на близькому до нуля рівні, у 2014 році зросла до 22,8%, обумовивши 10,8 в. п. внеску в загальну споживчу інфляцію. Ціни на продукти харчування з високим ступенем оброблення зросли на 27%, зокрема через подорожчання енергоносіїв, вплив курсового чинника та вторинних ефектів від підвищення цін на сирі продукти. Вузька базова інфляція, відображаючи подорожчання непродовольчих товарів, значна частка яких імпортовані, за підсумком року становила 25,3%. Зростання адміністративно регульованих цін становило 30,4% за рік, переважно за рахунок підвищення тарифів у сфері житлово-комунального господарства – на 34,3% за рік (3,8 в. п. – внесок в інфляцію). Здешевлення нафти на світових ринках лише частково компенсувало вплив девальвації на вартість палива, яка за звітний рік підвищилася на 60,7% [5; 18].

У 2015 р. споживчі ціни зросли на 43,3%. Окремі економісти заговорили про галопуючу інфляцію. Реальна заробітна плата знизилась на 21% у середньому за 11 місяців, а реальний наявний дохід домогосподарств впав на 28%. Д. Сологуб, заступник голови Національного банку України, вважає, що показник інфляції на рівні 43,3% був свідченням того, що все погане, що могло трапитися з цінами, вже відбулося. Причому, ще у першій половині минулого року. Причини зростання інфляції:

– паніка на валютному ринку в першому кварталі призвела до неконтрольованого вибуху цін на основні споживчі товари. Навіть незважаючи на те, що більшість цих товарів виробляється в Україні та лише частково залежить від динаміки обмінного курсу. У результаті українці зіткнулися із зростанням цін на 5,3% у лютому та 10,8% у березні. Водночас негативний вплив підвищення

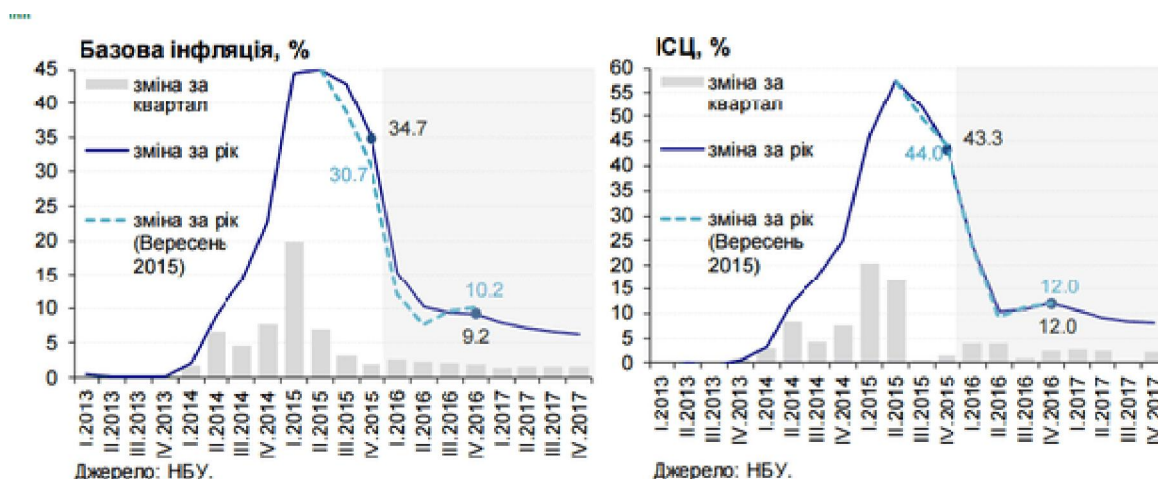
тарифів на рівень життя найбільш вразливих верств населення був нівельований розширенням системи субсидій;

– підвищення з 1 квітня в 5,5 разу тарифів на природний газ для населення. Внаслідок цього споживчі ціни зросли на 14% лише за квітень. Однак, слід відмітити, що такі непопулярні заходи здебільшого себе виправдали: дефіцит Нафтогазу скоротився;

– інфляційні очікування залишалися високими.

Із травня 2015 р. і протягом усієї другої половини року спостерігалася стійка тенденція до уповільнення інфляції. Насамперед, це було пов'язано зі стабілізацією ситуації на валютному ринку, якої вдалося досягти за допомогою введення жорстких адміністративних обмежень. НБУ стабілізував попит на іноземну валюту, забезпечив її ритмічне надходження на міжбанківський валютний ринок, а також обмежив її необґрунтований вплив з України. Як наслідок, звузилися коливання обмінного курсу, що сприяло зниженню інфляційних очікувань населення. Також, свою роль зіграла і відносно жорстка монетарна та фіскальна політика, яку проводили Національний банк та уряд. Мова йде про підвищення ключової відсоткової ставки до 30% та зниження дефіциту бюджету. У третьому-четвертому кварталах, тенденцію до зниження інфляції підсилили низький внутрішній попит та карколомне падіння світових цін на сировину. Саме тому навіть збільшення волатильності на валютному ринку в останні місяці року мало помірний вплив на зростання споживчих цін. Зокрема, базова інфляція, що відображає лише фундаментальні тенденції цінової динаміки, за четвертий квартал становила лише 1,9%. Загалом, в останні сім місяців 2015 року зростання цін становило скромні 2,3%. Надалі Національний банк України планував спрямовувати свої інструменти в монетарній сфері на досягнення індикативних цілей, окреслених у проекті Стратегії монетарної політики: 12+/-3% у 2016 році та 8+/-2% у 2017 році.

Зростання споживчих цін в Україні за підсумками 2016 року становило 12,4%, що відповідає прогнозам Нацбанку (рис.2.2) [8; 10].



Кількісна оцінка нових факторів впливу на прогноз інфляції на 2016 рік

Підвищення	в.п.	Зниження	в.п.
Девальвація	1.4	Зниження світових цін на продовольство	-2.2
Підвищення адм.-рег. цін	1.7	Продуктове ембарго	-0.4
		Зниження економічної активності	-0.5

Рис. 2.2. Прогноз інфляції НБУ на 2016-2017 рр. [6].

Цей показник виявився значно нижчим за індекси минулих років. Зокрема, у 2015 році він становив 43,3%, а у 2014 році - 24,9%. Інфляція в 2016 р. становила 0,9% в грудні, 1,8% у листопаді та 2,8% у жовтні. При цьому середньорічна інфляція в 2016 році (січень-грудень до січня-грудня попереднього року) становить 13,9%. Базова інфляція, тобто інфляція, яка не враховує короткострокові нерівномірні зміни цін, зумовлені сезонними факторами та адміністративним регулюванням тарифів, уповільнилася до 5,8 відсотка із 34,7 відсотка у 2015 році та 22,8 відсотка у 2014 році. У грудні базова інфляція була на нульовому рівні після показника 0,5 відсотка у листопаді, 0,9 відсотка у жовтні та 2 відсотків у вересні.

У НБУ пояснили інфляцію 2016 року зростанням тарифів на ЖКП і подорожчанням палива.

У 2017 році уряд і Нацбанк прогнозують подальше уповільнення інфляції до 8-8,1 відсотка за умови прискорення зростання економіки до 3 відсотків. Як бачимо з табл. 2.1. інфляція в січні становила 101,1, у лютому – 101 відсотка.

Зростання цін на продукти, які визначають продовольчий кошик, у перші місяці 2017 р. характеризує табл. 2.2 [5]

Таблиця 2.2.

Індекс цін по всім категоріям в 2017 р.

2017	січень	лютий	→ За рік
Віє товари і послуги	101,1	101,0	102,1
Продовольчі товари	101,9	101,5	103,4
Продукти харчування	102,0	101,5	103,5
Хлібопродукти	100,9	102,0	102,9
Молоко	103,3	102,5	105,9
Творог, сир	102,4	102,8	105,3
Яйця	97,7	83,3	81,4
Масло вершкове	102,2	103,1	105,4
Фрукти	103,9	103,5	107,5
Овочі	114,5	102,6	117,5
Сахар	100,5	103,3	103,8
Напої	100,3	101,0	101,3
Алкоголь, табак	101,2	101,7	102,9
Одяг і взуття	95,7	97,2	93,0
Житло, комунальні послуги	100,3	100,2	100,5
Водопостачання	100,0	100,3	100,3
Каналізація	102,4	100,4	102,8
Електроенергія	100,0	100,0	100,0
Природний газ	100,0	100,0	100,0
Отоплення і гаряча вода	100,2	100,1	100,3
Охорана здоров'я	100,6	100,8	101,4
Транспорт	102,7	102,0	104,8

Транспортні послуги	104,1	103,4	107,6
Залізнодорожний транспорт	100,7	99,5	100,2
Автомобільний транспорт	104,5	103,7	108,4
Послуги відпочинку	101,6	104,1	105,8
Освіта	101,1	100,4	101,5
Ресторани і готелі	101,6	101,2	102,8

- значення індекса дається у відсотках відносно попереднього місяця.

НБУ у коментарях та інфляційних звітах [9; 11] пояснює незначне прискорення річної інфляції в січні 2017 р. було очікуваним та відбулося через збільшення виробничих витрат, зростання сировинних цін на світових ринках, у тому числі на нафту та харчові продукти та послаблення гривні наприкінці 2016 року та в першій половині січня 2017 року.

У лютому 2017 року споживча інфляція в річному вимірі очікувано прискорила – до 14.2% (з 12.6% у січні). У місячному вимірі індекс споживчих цін зріс на 1.0%. Про це свідчать дані, опубліковані Державною службою статистики України.

Зростання цін прогнозовано прискорилося за більшістю основних складових споживчого кошика на тлі збільшення виробничих витрат та низької бази порівняння. Стримували зростання цін у лютому висока пропозиція окремих товарів, а також покращення ситуації на світових товарних ринках, яке зумовило зміцнення обмінного курсу гривні у лютому.

У лютому 2017 р. національний банк підвищив прогноз річної інфляції з 8% до 9,1% 2017-2018 років. Експерти запевняють, що мінімалка в 3200 грн збільшить інфляцію на 1%.

Ініціатива щодо двократного підвищення мінімальної заробітної плати буде основним проінфляційним шоком у 2017 році. Тиск на інфляцію відбуватиметься як через зростання попиту, так і через збільшення собівартості виробництва товарів та послуг. Сфера послуг, яка значною мірою представлена малим бізнесом, буде вимушена компенсувати додаткові видатки на заробітну

плату найманим працівникам та неявне зростання фіскального навантаження шляхом підвищення цін. Тому у 2017 році базова інфляція прискориться до 6.3% (з 5.8% у попередньому році). Додатковим чинником прискорення базової інфляції також будуть вторинні ефекти від прискорення продовольчої інфляції. Факторами, що стримуватимуть базову інфляцію, у 2017 році стануть все ще високий рівень безробіття (9.1% за методологією МОП) та відносно жорстка монетарна політика. У середньостроковому періоді очікується стабілізація базової інфляції на рівні близько 5%. Імпортована інфляція на прогнозованому горизонті очікується низькою завдяки низькоінфляційному середовищу в країнах ОТП України та прийнятній волатильності номінального обмінного курсу. Волатильність реального обмінного курсу гривні протягом прогнозного періоду також буде досить невисокою, а його зміцнення стримуватиметься повільним зростанням продуктивності праці в Україні.

Поступове вичерпання дії факторів пропозиції (переважно через обмеження в міжнародній торгівлі), що стримували інфляцію сирих продуктів у 2016 році, стимулюватиме відновлення її темпів зростання у 2017 році. Проте основним фактором прискорення інфляції сирих продуктів до 7.0% (з 1.2% у попередньому році) є підвищення попиту з боку населення з найнижчим рівнем доходів, що є основним бенефіціаром рішення про двократне зростання мінімальної заробітної плати.

У 2018 році очікується підвищення цін на сирі продовольчі товари на 5% в основному за рахунок поступового зростання цін на продовольство на світових ринках. Проте високі показники врожайності, зокрема зернових культур, будуть фактором стримування інфляції продовольчих товарів у середньостроковій перспективі. Підвищення адміністративно регульованих цін у 2017 році очікується в розмірі 16.9%, вони залишаться основним драйвером інфляції, формуючи найбільший внесок у зміну ІСЦ. Основним чинником їх зростання залишається збільшення вартості імпортованих енергоресурсів, що впливають на тарифи на газ, централізоване опалення та гарячу воду для населення. Стримуючим фактором для окремих тарифів ЖКГ стане анонсоване

НКРЕКП зниження ціни на електроенергію для промислових споживачів, яка є ваговою складовою собівартості окремих комунальних послуг. Очікується, що підвищення ставок акцизних зборів на тютюнову та алкогольну продукцію призведе до загального підвищення цін на ці вироби відповідно на 20% і 13% у 2017 році та на 13% і 10% – у наступному. У 2018 році зростання адміністративно регульованих цін уповільниться до 9.5%, однак залишиться одним з основних чинників інфляції. У подальшому зростання цін на паливо також ґрунтуватиметься на зміні світових цін на нафту в гривневому еквіваленті з урахуванням змін у податковій політиці.

У результаті проведеного аналізу індексу інфляції можна зробити висновки, що на сьогодні для національної економіки все ще актуальною залишається боротьба із загальним зростанням цін та його негативними соціально-економічними наслідками. Окремими економістами було підраховано, що динаміка індекса інфляції в Україні з 2007 року (наростаючим підсумком) склала 376,2%. Ці цифри є невтішними

Починаючи з січня 2017 р. в Україні розрахунки індексів споживчих цін повинні здійснюватися за оновленою методологією, якою передбачено застосування:

- актуалізованого споживчого набору товарів (послуг), який планово, раз на 5 років, переглянуто: включено нові товари/послуги та вилучено морально застарілі товари/послуги, що втратили актуальність або мають мізерні частки грошових споживчих витрат; склад споживчого набору зменшено із 335 до 328 позицій;

- нової вагової структури, яка базується на даних національних рахунків щодо витрат домогосподарств на кінцеве споживання на рівні розділів, груп і класів за Класифікацією індивідуального споживання за цілями. Для подальшого розподілу використовується деталізована інформація щодо споживчих грошових витрат домогосподарств за результатами обстежень умов життя домогосподарств (раніше для визначення вагової структури

використовувалися тільки дані щодо споживчих грошових витрат домогосподарств);

Такі зміни уведені в дію Методологічними положеннями щодо організації статистичного спостереження за змінами цін (тарифів) на споживчі товари (послуги) і розрахунків індексів споживчих цін (наказ Держстату від 29.08.2016 № 158): Зазначені Методологічні положення є адаптованою, відповідно до вимог національного законодавства, версією спільного документа Міжнародної організації праці, Міжнародного валютного фонду, Організації економічного співробітництва і розвитку, Статистичного бюро Європейської спільноти, Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй та Світового банку [19].

3. Напрями антиінфляційної політики в Україні

Антиінфляційна політика — комплекс взаємопов'язаних заходів і важелів держави й центрального банку країни з метою запобігання високим темпам інфляції та управління нею на незагрозливому для стабільності економічної системи рівні.

Антиінфляційна політика є складовою соціально-економічної політики держави і тому має узгоджуватися з останньою. Методи антиінфляційної політики мають бути змішаними, тобто такими, що передбачають заходи монетарного та немонетарного характеру залежно від виду і типу інфляції, особливостей її вияву в різних країнах.

Таргетування інфляції — монетарний режим, який передбачає відповідальність центрального банку за дотримання проголошеного значення офіційного показника інфляції (таргету) протягом визначеного періоду часу. Відповідальність центрального банку обумовлена можливістю використання усього переліку інструментів монетарної політики, у випадку загрози недотримання визначеного значення таргету.

T.i. характеризується публічним проголошенням офіційної кількісної цілі щодо рівня інфляції (або його інтервалу) на середньострокову перспективу та діями центрального банку, спрямованими на приведення існуючої інфляції до її цільового показника за допомогою процентної ставки та інших інструментів монетарної політики.

Основними елементами монетарного режиму *T.i.* є:

- 1) визначення центральним банком стабільності цін головним завданням монетарної політики та встановлення чітких кількісних показників рівня інфляції;
- 2) використання центральним банком усіх інструментів монетарної політики для досягнення поставленої цілі;
- 3) високий рівень операційної незалежності центрального банку;
- 4) відповідальність центрального банку за досягнення встановленого цільового показника інфляції;

5) проведення монетарної політики на основі оцінки інфляційного тиску та інфляційних очікувань.

Основними технічними параметрами *T.i.* є:

- 1) горизонт таргету, під яким розуміють часовий лаг, протягом якого центральний банк за допомогою інструментів монетарної політики повинен утримувати значення таргету. Як правило, горизонт таргетування є комбінацією середньо- та короткострокового періоду, який складається з цільового орієнтуру на середньостроковий період (близько 3 років) у поєднанні з щорічним проголошенням значення таргету;
- 2) вид таргету – обраний для таргетування один із показників інфляції – індекс споживчих цін або показник «базової» інфляції;
- 3) числова інтерпретація таргету – вибір точного числового значення або діапазону, в межах якого допускаються коливання таргету;
- 4) система підзвітності та відповідальності центрального банку.

Починаючи з 2000-х років, країни з ринками, що розвиваються, поступово переходять до використання режиму *T.i.* або його гнучкого варіанта, який передбачає досягнення цільового показника інфляції в середньостроковій перспективі – 2–3 роки.

Деякі економісти виходять з того, що інфляція — багатofакторний процес, тому для боротьби з нею пропонують: – методи, застосування яких дає змогу знизити рівень інфляції порівняно швидко упродовж короткого періоду часу; – заходи, які називають антиінфляційною стратегією, спрямовані на недопущення інфляції в тривалій перспективі.

З метою посилення ефективності антиінфляційної політики, вона має базуватись на об'єктивних економічно обґрунтованих системних прогнозах. Процес системного прогнозування зростання інфляції проводиться з використанням аналітичних трендів і оцінки ступеня впливу причинно-зумовлених монетарних, фінансових та інших макропоказників на індекс інфляції, а також з оцінкою впливу інфляції на динаміку реального валового внутрішнього продукту. Аналітичний тренд, який би достатньо точно описував

зміну індексу інфляції відсутній, і це свідчить про відносну теоретичну неможливість короткострокового прогнозування індексу інфляції за допомогою аналітичних трендів. Макроекономічна політика ґрунтується на достовірному прогнозі інфляції. Хоча зробити його досить складно, принаймні в нашій країні. Проблема інфляції та антиінфляційної політики є дискусійною як у наукових, так і в політичних колах.

Для боротьби з інфляцією у міжнародній практиці можна виділити такі основні, класичні напрями антиінфляційної політики: дефляційна політика (регулювання попиту); політика доходів (регулювання витрат); адаптаційна політика [11].

Антиінфляційна політика Кабінету Міністрів України спрямовувалася на досягнення мети щодо помірності рівня і керованості інфляції. Вона здійснювалася за стратегією проведення дефляційної політики (регулювання попиту) та зміни правил політики доходів.

Дефляційна політика використовує фінансовий і кредитно-грошовий механізми задля регулювання та обмеження платоспроможного попиту. Цю політику проводять за умов, коли переважним чинником інфляції є тиск зайвих грошей у каналах обігу. Ця політика здійснюється, в першу чергу, скороченням витрат державного бюджету, таким чином зменшується надходження зайвих коштів в обігу. Скороченням підлягають, передусім, субсидії підприємствам, виділення на соціальні потреби, інфраструктуру, на потреби військово-промислового комплексу. Щоб вилучити зайві кошти, що надійшли туди раніше, як правило посилюється податковий тиск на доходи. Незалежно від цього мобілізовані в бюджет через податки гроші можуть знову брати участь в обігу у вигляді державних витрат. Запобігти цьому можна реальним зменшенням бюджетних витрат, насамперед, невиробничого призначення. Також, іноді використовують позики, що випускає держава. Отже, за послідовного і суворого проведення політики дефляції, можна отримати бажаний антиінфляційний ефект, але її реалізація і підтримка пов'язана зі значними труднощами, адже досить часто ця політика викликає соціальне

напруження в суспільстві, загрожує економічною кризою, загальним зменшенням зайнятості, банкрутством підприємств. Саме це й є причиною того, що урядам держав найчастіше доводиться виконувати деякі маневри у комбінації дефляційних та інфляційних методів.

Якщо інфляція уже розвинулася, то для її подолання здебільшого застосовують стримувальну макроекономічну політику, тобто політику дезінфляції. Вона ґрунтується на можливості вибору між інфляцією та безробіттям у короткостроковому періоді. Для цього, знижуючи за допомогою монетарної та фіскальної політики сукупний попит, зменшують обсяг національного виробництва, що супроводжується зростанням безробіття. Економісти часто обчислюють коефіцієнт дезінфляційних втрат, який показує відсоток річного реального ВВП, котрий потрібно принести в жертву задля зниження інфляції на 1%. Для визначення цього коефіцієнта величину зменшення ВВП за певний проміжок часу ділять на величину зниження темпу інфляції за такий самий проміжок. Величина коефіцієнта дезінфляційних утрат дає змогу судити про те, чи недоцільно далі проводити антиінфляційну політику. Якщо цей коефіцієнт порівняно високий, то урядові, очевидно, слід утримуватися від заходів щодо уповільнення темпів інфляції, віддаючи, наприклад, перевагу індексації доходів населення. Низьке значення коефіцієнта дезінфляційних утрат свідчить про ефективність антиінфляційної політики і доцільність її продовження.

Висока інфляція є здебільшого результатом процесу, який розвивається внаслідок дії адаптивних інфляційних очікувань. Тому важливим завданням дезінфляції є приборкання інфляційних очікувань. При цьому потрібно виявити орієнтири цих очікувань, тобто явища і процеси, залежно від яких економічні суб'єкти формують свою поведінку щодо цін. Такими орієнтирами здебільшого є темпи інфляції в попередніх періодах, темпи зростання грошової маси, номінальні відсоткові ставки за державні облігації, динаміка курсу національної валюти тощо. Контроль уряду за одним або кількома цими орієнтирами дає змогу загасити інфляційні очікування. Світовий досвід показує, що ці

очікування якнайшвидше долаються там, де виконуються принаймні дві умови. По-перше, державна політика спрямовується на зміцнення механізмів ринкової системи. Тільки вони здатні зумовлювати природне (тобто те, що супроводжується збільшенням кількості та підвищенням якості життєвих благ) уповільнення зростання цін. Лише тоді змінюється поведінка споживачів, у ній зникають інфляційні мотиви. Доки споживачі не переконаються в тому, що коливання цін набули ринкових окреслень, доти в національній економіці відбуватиметься інфляційне розширення сукупного попиту. По-друге, уряд має непохитно дотримуватися курсу на поступове подолання інфляції та користуватися довір'ям більшості населення. Заслужити високий рівень довіри можна лише тоді, коли уряд ставить перед собою цілком визначені, практично здійсненні і такі, що можна легко перевірити, антиінфляційні завдання, заздалегідь інформує про це населення і неухильно домагається розв'язання цих завдань.

Другий напрям у реалізації антиінфляційної політики в Україні – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство фінансів України, Міністерство соціальної політики, Антимонопольний комітет України, які відповідали за політику доходів – здійснювались заходи щодо державного контролю за заробітною платою й цінами. Такий контроль полягав у фіксації зарплати і цін на певному рівні ("заморожування"), особливо напередодні проведення місцевих виборів.

Українські економісти виділяють чотири етапи поєднання фіскальної та грошово-кредитної політики відповідно [18]:

1992-1995 рр. (м'яка – експансивна (залежна)), 1996-1999 рр. (м'яка – рестрикційна (незалежна)), 2000-2007 рр. (жорстка – помірковано експансивна), з 2008 р. (м'яка – експансивна). Виявлено значний вплив на інфляцію бюджетної сфери, що полягає в тісному зв'язку зміни індексу споживчих цін і доходів державного і зведеного бюджетів (відповідно $r=0,725$; $0,721$), а також бюджетних витрат (відповідно $r=0,631$; $0,642$) і бюджетних кредитів (відповідно $r=0,606$; $0,615$). Зв'язки інфляції з показниками монетарної сфери (грошовою базою,

грошовими агрегатами, показниками балансу НБУ), а також рівнем безробіття не є значними. Натомість істотний зворотний зв'язок спостерігається між рівнем безробіття і середньою заробітною платою (-0,740), грошовою базою (-0,714), агрегатами М0 (-0,668), М1 (-0,728), М2 (-0,711), М3 (-0,711). Це дозволяє дійти висновку про існування неявного зв'язку між інфляцією та зростанням грошової маси і грошової бази: зростання пропозиції грошей стимулює підвищення заробітної плати (коефіцієнт кореляції між середньою заробітною платою і агрегатом М3 0,993) і скорочує безробіття.

Важливими антиінфляційними методами є управління інфляцією та інфляційне таргетування – одна з концепцій монетарної політики, що передбачає наявність трьох основних пунктів. По-перше, це законодавче закріплення цінової стабільності як пряма ціль монетарної політики в довгостроковій перспективі; по-друге, оприлюднення центральним банком кількісних цільових показників інфляції на певний часовий період та офіційне підкріплення обіцянки їх дотримувати; по-третє, оголошення планів органів влади щодо монетарної політики громадськості.

Національний банк України (НБУ) з лютого 2014 р. оголосив про перехід до плаваючого курсу, а з 2015-го — про перехід до режиму інфляційного таргетування. В 2016 р. задекларував прийняття нового монетарного режиму: таргетування інфляції. В рамках нового режиму НБУ пообіцяв дозволити гривні вільно знаходити свій ринковий курс. Інфляційне таргетування має декілька стадій: встановлення планового показника інфляції на деякий період (як правило, рік); вибір монетарного інструментарію для контролю над рівнем інфляції; Застосування монетарного інструментарію; порівняння рівня інфляції на кінець звітного періоду із запланованим і аналіз Мінімізація коливань обмінного курсу; незалежність НБУ.

Економісти-експерти зауважують, що НБУ намагається утримувати валютний курс за рахунок адміністративних заходів, жорсткіших, ніж в умовах режиму фіксованого курсу, а процентна політика призвела до вимивання

грошей з реального сектору економіки і переведення профіциту ліквідності банківської системи у фінансову піраміду з депозитними сертифікатами НБУ. Вони заявляють, що монетарний режим, який зафіксовано у Меморандумі з МВФ, говорить про слабку позицію НБУ у переговорах з МВФ: зафіксовано такі умови, які штовхають Україну у стан, коли реальний сектор економіки задихається без грошових коштів і не може створити міцну основу для економічного зростання [1].

Висновки

1. Інфляцію як індикатор макроекономічної стабільності слід розглядати як зростання загального рівня цін в економіці. Адекватним відображенням такого зростання є індекс споживчих цін і дефлятор ВВП, який використовують як показник інфляційного зростання для визначення реальних макроекономічних показників. Використання дефлятора ВВП дозволить уникнути завищеної оцінки рівня інфляції.

2. Через складність та багатогранність інфляційних процесів, дослідникам з різних економічних шкіл не вдається досягти спільної точки зору на причини виникнення інфляції. Економісти давно намагаються з'ясувати причини інфляції, щоб запропонувати ефективні методи боротьби з нею та її негативними соціально-економічними наслідками.

3. Інфляція розглядається як багатофакторний соціально-економічний процес, тому причини її виникнення та розвитку можуть відображати як зміну сукупного попиту, так і сукупної пропозиції. У зв'язку з цим, економісти пропонують дворівневу система факторів інфляційного зростання: 1. первинні фактори, які є першопричиною інфляції та діють у виробничій, фінансовій та зовнішньоекономічній сферах (емісійне фінансування бюджетного дефіциту, зростання заробітної плати, падіння курсу національної валюти, зростання цін на імпортні товари (особливо, енергоносії), зростання зовнішнього боргу, інфляційні очікування тощо); 2. кінцеві фактори, які узагальнюють вплив всіх первинних факторів (це елементи кількісного рівняння – грошова маса, швидкість обігу грошей, реальний ВВП) та проявляються у сфері товарно-грошового обігу, викликаючи надмірне зростання сукупного попиту порівняно з товарною масою.

4. Механізм дії інфляційних факторів залежить від співвідношення багатьох економічних процесів – внутрішніх і зовнішніх. У стані інфляційної нестабільності орієнтація лише на регулювання з боку співвідношення “попит-пропозиція” може призвести до затяжних криз з повільним періодом стабілізації і оздоровлення економіки. Незважаючи на дію ринкових законів,

держава не відмовляється від впливу на ціни, суттєво посилюючи його в кризові для національної економіки періоди.

5. Вихід з кризового стану для економіки будь-якої країни містить два основних елементи. По-перше, приборкання інфляції та, по-друге, припинення падіння виробництва. Однак ключовим моментом є саме вирішення питання інфляції, оскільки це - найважливіша умова для поновлення інвестиційної активності, що, в свою чергу, має забезпечити відродження виробництва. Поліпшити ситуацію можна лише за умов комплексного впровадження заходів анти інфляційного регулювання.

6. Інфляція негативно впливає на суспільство в цілому, погіршує економічне становище, знижує реальні доходи і рівень життя, знецінює заощадження громадян. Тобто інфляційні процеси призводять до такого загострення економічних та соціальних суперечностей, що держава починає вживати заходів для подолання інфляції та стабілізації грошового обігу.

7. Антиінфляційна політика – це комплекс відповідних заходів державного регулювання економіки, спрямованих на боротьбу з інфляцією. Втілення в життя такої політики вимагає від уряду розроблення антиінфляційної програми, яка визначає мету, задачі і шляхи її реалізації, що залежить від стадії інфляційного процесу, його інтенсивності та інших факторів. Так, задачі боротьби з інфляцією або обмеження масштабів інфляційних наслідків різні і потребують прийняття неоднакових методів регулювання.

В Україні значну роль у формуванні інфляції відіграє політичний стан країни. Популярні методи, які використовують політики задля своєї вигоди, прихильності народу, ведуть не тільки до прискорення темпів інфляції, але й до загального пригнічення економічного розвитку країни. Влада має зробити все можливе задля стабілізації ситуації в країні, оскільки неконтрольоване зростання інфляції може призвести до непередбачуваних наслідків.

Список використаної літератури

1. Ажевітін С. Парадокси монетарної політики НБУ. Жовтень 2016 р. [Електронний ресурс]. / С. Ажевітін. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
2. Борейко В. Можливість поєднання в сучасних економіках ідей кейнсіанства та монетаризму / В. Борейко // Вісник економічної науки України. – 2013. - № 2. – С. 17–20.
3. Булавина О.А. Прогнозування та регулювання інфляції в Україні. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук /О.А. Булавина. – К.: КНЕУ, 2010. – 20 с.
4. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
5. Гриценко А. А. Інститут таргетування інфляції: зарубіжний досвід і перспективи запровадження в Україні / А. А. Гриценко, Т. О. Кричевська, О. І. Петрик. – К., 2011. – 272 с.
6. Інфляційний звіт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43401297>.
7. Історія економіки та економічної думки : підр. / В.В.Козюк, Л.А. Родіонова, О.В. Длугопольский та ін.; за ред. В.В. Козюка, Л.А. Родіонової. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 791 с.
8. Макроекономічний огляд НБУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
9. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
10. Коментарі НБУ щодо інфляції та ВВП України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43401297>.
11. Кравченко С. Проблеми інфляції в ринковій економіці й антиінфляційна політика держави / С. Кравченко // Економіка. Фінанси. Право. – 2011. – № 8. – С. 8–11.

12. Марцин В. С. Деякі підходи до регулювання інфляційних процесів на сучасному етапі розвитку економіки / В. С. Марцин // Економіка розвитку. – 2013. – № 1(65). – С. 42–48.
13. Петрик О. Визначення оптимального рівня інфляції для України / О. Петрик, С. Ніколайчук // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 6. – С. 10–22.
14. Петрик О. Прогнозування інфляції / О. Петрик, Ю. Половнъов // Вісник НБУ. – 2010. – №12. – С. 7-10.
15. Петрик О.І., Половнъов Ю.О. Національний банк України Аналіз чиників інфляції та її прогнозування в Україні [Електронний ресурс]./ О.І. Петрик, Ю. Половнъов. - Режим доступу: http://eip.org.ua/docs/EP_03_1_86_uk.pdf
16. Сменковський А. Інфляція та економічне зростання: статистичний вимір / А. Сменковський // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5–6. – С. 45–54.
17. Сухань В. О. Антиінфляційна політика в системі макроекономічного регулювання в умовах ринкової трансформації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.01 - економічна теорія та історія економічної думки.-Х.:ХНУ, 2011 . – 16 с
18. Тівєриадська Л.В Інфляційні процеси та соціально-економічні наслідки в Україні [Електронний ресурс] / Л.В. Тівєриадська, А.М Якименко // Економічний простір. – 2015. – №93. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=27237896
19. Методологічними положеннями щодо організації статистичного спостереження за змінами цін. 2016 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2016/158/158_2016.htm